

ולא הבדיל בזו בתפלה, ינוחו לו ברכות על ראשו. (31)

נמו, אף על גב דמבדיל בצלותא, מבדיל אכסא. (33)

בעא מיניה רב חסדא מרב ששת: טעה בזו בתפלה ובזו ועל הכוס, (32) מהו?

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר בהודאה:

רבי זירא הוה רכיב חמרא, הוה קא שקיל ואזיל רבי חייא בר אבין בתריה, אמר ליה, שאל רבי חייא את רבי זירא, ודאי [האם נכון] דאמריתו משמיה דרבי יוחנן "הלכה כרבי אליעזר שאומר הבדלה בהודאה ביום טוב שחל להיות אחר השבת" משום שאין אומרים בו "חונן הדעת"?

אמר ליה: טעה בזו ובזו, חוזר לראש.

לג-ב אמר ליה רבינא לרבא: הלכתא מאי?

אמר ליה: כי קידוש, מה קידוש אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא, אף הבדלה

31. כך ביאר הגר"א, וביאר שהבדלה על הכוס עדיפה, אלא שמפני החשש שמא ישכח להבדיל, אמרו שיותר משובח להבדיל בתפלה, אך אם באמת הבדיל על הכוס, ודאי עשה דבר עדיף יותר.

והרשב"א ביאר שעשה מלאכה קודם שהבדיל, "וכיון שטעה אפילו בכוס חוזר לכסדרו", והיינו שעשיית מלאכה נחשבת כטעה בכוס. וראה פמ"ג [רצד א"א ג] שלדבריו אם עשה מלאכה ביו"ט שחל במוצ"ש לפני הבדלה, אינו חוזר לראש, שהרי גם אחר הבדלה אסור בה [ולכאורה היינו במלאכה שלא לצורך או"נ]. ומדברי רבינו יונה והרא"ש מוכח שרק אכילה לפני הבדלה נחשבת כ"טעה", ולא מלאכה, ובבב"ל [רצד ד"ה ואם], העלה מכך כי אף דקיי"ל טעה בזו ובזו חוזר, אם עשה מלאכה אינו חוזר. וטעם החילוק, כי איסור האכילה אינו מחשש שמא ימשך, אלא הוא איסור בעצם האכילה קודם הבדלה, כאכילה קודם קידוש, ולכן גם טעימה אסורה, ואם אכל נחשב כטעות בהבדלה. אך איסור מלאכה הוא מדיני השבת, וכמו שביאר הגרי"ז [שבת כט ה] שחייב בברכה להתיר את המלאכה, כי אין האיסור מדיני ההבדלה, ואם עשה מלאכה טעה בדיני שבת ולא בהבדלה, ולכן אינו חוזר [והרשב"א סבר שגם איסור עשיית מלאכה מדיני הבדלה, וראה באשר לשלמה מועד יא בהרחבה].

32. באור זרוע [מוצ"ש צא] פירש, שטעה בתפלה ולא הבדיל, וטעה בהבדלה על הכוס, ואמר רק ברכות הגפן הבשמים והאש, ולא אמר "המבדיל", ולפיכך חוזר לראש התפלה, ועל הכוס אומר רק הבדלה, ואינו חוזר בה על הברכות שכבר אמר, כי הן בכלל ברכה שאינה צריכה, אך בתפלה אמרו "הלואי ויתפלל כל היום כולו" ואין בה ברכה שאינה צריכה.

והמאירי הביא שיש מפרשים שמדובר בשכח בתפלה ונזכר, ולא חזר משום שסמך על הכוס. ולבסוף נמצא שאין לו כוס, והצד שלא יחזור ויתפלל, הוא משום שכבר נדחה חיוב התפלה כאשר סמך על הכוס.

רבינו יונה והרא"ש ביארו שמדובר ביום טוב שחל במוצאי שבת, ולא אמר "ותודיענו" בתפלה, וגם טעם לפני שהבדיל על הכוס, שלא אמר הבדלה אחר קידוש, והנידון שמא כיון שטעה בשניהם, קנסוהו שלא תועיל לו חזרה על הבדלה גרידא, אלא יחזור ולהתפלל.

33. בבב"ל [רעא] כתב שלדעת רש"י שהבדלה על יין מה"ת, צריך לפרש שזה גופא תירוק